

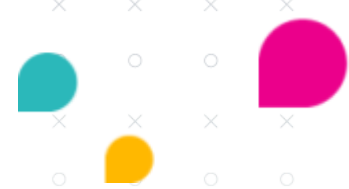

maakt ruimte voor onderwijs

MODULEHANDLEIDING LEZEN 3F-4F

Inleiding	2
Doelgroep	2
Leerdoelenoverzicht	3
De leerdoelen toegelicht	4
Leerdoel A: Tekstdoel	4
Leerdoel B: Publiek	4
Leerdoel C: Tekstsoort en bron	4
Leerdoel D: Onderwerp	4
Leerdoel E: Hoofdgedachte	4
Leerdoel F: Verbanden	5
Leerdoel G: Functie van alinea's	5
Leerdoel H: Betekenis van zinnen	5
Leerdoel I: Moeilijke woorden	5
Leerdoel J: Argumenteren	5
Leerdoel K: Argumentatie beoordelen	6
Leerdoel L: Verzamel-leerdoel	6
Achtergrondinformatie	7
Achtergronden van Lezen 3F-4F	7
Drempels	7
Domeinen	7

Inleiding

Numo is een online leermiddel waarmee leerlingen de basisvaardigheden van Nederlands, rekenen/wiskunde, Engels en Duits adaptief kunnen oefenen tot ze het beoogde niveau hebben bereikt.

Adaptief betekent dat het programma zich automatisch aanpast aan het oefengedrag van leerlingen. Is een leerling goed in een vaardigheid, dan gaat hij er met sprongen doorheen. Bij onderdelen waarmee hij moeite heeft, staat het programma langer stil. De leerling krijgt dan extra oefeningen en meer feedback.

Numo kan teruggrijpen op oefenstof van groep 6 van de basisschool. Een leerling die uitblinkt in een vaardigheid, kan doorgaan met oefenen tot 3F- of zelfs 4F-niveau. Dat is de grote kracht van adaptieve software!

Doordat leerlingen met Numo de basisvaardigheden eigen maken, heb jij als docent meer tijd voor andere, leuke dingen, zoals individuele begeleiding, thema-opdrachten, interactieve werkvormen, oefenen met schrijfvaardigheid, projecten rondom rekenen, debatteren en literatuur.

Doelgroep

Lezen 3F-4F is bedoeld voor de bovenbouw van vmbo-tl en de klassen vier en vijf van havo en vwo. Bijvoorbeeld in de periode die aan het oefenen met examenteksten voorafgaat. In het beroepsonderwijs (mbo-3 en 4) kan het programma gebruikt worden voor het verbeteren van tekstbegrip in het belang van de studievoordigheid en ter voorbereiding op het examen Nederlands. In België kan het programma worden ingezet in KSO/TSO/ASO 2^e en 3^e graad.

Net als de meeste andere Numoprogramma's is Lezen 3F-4F bijzonder geschikt voor groepen waarin niveaueverschillen bestaan. Het kan zowel gebruikt worden door leerlingen die nog weinig weten van aanpak en terminologie van begrijpend lezen en door leerlingen die al enigszins gevorderd zijn. De laatsten zijn alleen eerder klaar. Door te werken in de diagnostische modus krijgen leerlingen slechts oefeningen in onderdelen die ze nog niet beheersen. Het programma is geschikt voor zowel autochtone als allochtone leerlingen.

Leerdoelenoverzicht

Leerdoel	Oefening	Type/opgaven
Sprongtoetsen	1 Toets A t/m F 2 Toets G t/m K 3 Alle leerdoelen	Meerkeuze/24 Meerkeuze/25 Meerkeuze/33
A doel	1 Feiten en meningen 2 Positieve woorden herkennen 3 Feiten en meningen in tekst 4 Doel van de schrijver	Rijen/20 Stenen/10 Meerkeuze/16 Meerkeuze/12
B publiek	1 Publiek 1 2 Publiek 2	Meerkeuze/12 Meerkeuze/18
C tekstsoort en bron	1 Feitelijk of meer 2 Soorten teksten 1 3 Soorten teksten 2	Rijen/20 Meerkeuze/12 Meerkeuze/16
D onderwerp	1 Titels 2 Onderwerp korte tekst 3 Onderwerp langere tekst 4 Titel, onderwerp, vraag	Rijen/20 Meerkeuze/12 Meerkeuze/10 Meerkeuze/15
E hoofdgedachte	1 Hoofdgedachte in tekst 2 Hoofdgedachte in titel 3 Hoofdgedachte afleiden 4 Hoofdgedachte opsporen of afleiden	Meerkeuze/15 Meerkeuze/10 Meerkeuze/8 Meerkeuze/8
F verbanden	1 Signaalwoorden 2 Signaalwoorden plaatsen 3 Verbanden 4 Verwijswoorden en verbanden	Koppels/10 Plaats woord/10 Meerkeuze/10 Meerkeuze/15
G functie van alinea's	1 Karakter van de inleiding 2 Signalen van functies 3 Functie van alinea's	Meerkeuze/9 Koppels/12 Meerkeuze/18
H betekenis van zinnen	1 Precies lezen 2 Letterlijk of figuurlijk 3 Komma en betekenis 4 Gegevens afleiden 5 Dubbele betekenissen 6 Woorden en zinnen verklaren	Meerkeuze/10 Rijen/20 Meerkeuze/12 Meerkeuze/14 Meerkeuze/14 Meerkeuze/16
I moeilijke woorden	1 Woord en omschrijving 2 Woord en synoniem 3 Woord en tegenstelling 4 Nieuwe woorden 5 Woorden in teksten	Koppels/20 Koppels/20 Koppels/20 Meerkeuze/23 Meerkeuze/16
J argumenteren	1 Redeneringen 2 Verborgene standpunten 3 Standpunten en argumenten 4 Typen argumentatie 5 Argumentatiestructuur 6 Argumentatie in teksten	Meerkeuze/16 Meerkeuze/12 Meerkeuze/18 Meerkeuze/12 Meerkeuze/15 Meerkeuze/16
K argumentatie beoordelen	1 Conclusies trekken 2 Geldigheid van redeneringen 3 Welk argument is beter 4 Argumenteren over beleid 5 Argumentatiefouten herkennen 6 Argumentatie beoordelen	Meerkeuze/10 Meerkeuze/14 Meerkeuze/10 Meerkeuze/14 Meerkeuze/14 Meerkeuze/20
L Alle onderwerpen	1 Alle onderwerpen – 1 2 Alle onderwerpen – 2	Meerkeuze/22 Meerkeuze/22

De leerdoelen toegelicht

Lezen 3F-4F behandelt elf deelonderwerpen op het gebied van begrijpend lezen. Er is ook een verzamel-leerdoel (leerdoel L) waarin de leerling de verschillende soorten vragen in samenhang kan oefenen. Hier volgt van elk onderwerp een beschrijving. De inhoud is voor de leerling weergegeven in overzichtelijke uitlegschermen. Tijdens het oefenen kan de uitleg op elk gewenst moment opnieuw geraadpleegd worden.

Leerdoel A: Tekstdoel

Om te kunnen vaststellen wat het doel van een tekst is, moet de lezer eerst het verschil kennen tussen feitelijke informatie en een mening. Dat begrip wordt stap voor stap opgebouwd: via het onderscheiden van feiten en meningen en het herkennen van 'gekleurde' woorden naar vragen over feiten en meningen in een tekst. Pas in de vierde en laatste oefening van deze afdeling (leerdoel A) gaat het dan om het vaststellen van het tekstdoel. Tekstdoelen die behandeld worden in de uitleg en die in de vragen in verschillende bewoordingen aan de orde komen zijn: *informer*, *uiteenzetten*, *overtuigen*, *overhalen*, *beschouwen*, *amuseren*.

Leerdoel B: Publiek

In deze afdeling leert de leerling dat een schrijver bij het schrijven rekening houdt met zijn publiek. Hij doet dat door zijn taal aan te passen (lengte van zinnen, moeilijkheid van woorden), door de inhoud aan te passen aan wat de lezer al weet en door de juiste aanspreekvormen te kiezen. Er zijn twee oefeningen waarin teksten voor verschillende publieksgroepen gepresenteerd worden.

Leerdoel C: Tekstsoort en bron

Bij dit leerdoel worden kenmerken genoemd van de drie hoofdsoorten: *uiteenzetting*, *beschouwing* en *betog* en van een aantal bekende soorten teksten waar je de hoofdsoorten in kunt tegenkomen, bijvoorbeeld: nieuwsbericht, achtergrondartikel, reclame, et cetera. Ook worden verbanden gelegd tussen de tekstsoort en doel dat de schrijver. In een eerste oefening moet de leerling onderscheid maken tussen tekstsoorten met vooral feitelijke informatie en tekstsoorten met een mening. De derde oefening is weer de meest omvattende. In deze oefening worden ook vragen gesteld over doel en publiek van de tekst, die in eerdere leerdoelen aan de orde kwamen, wat de cumulatieve opbouw van het programma demonstreert.

Leerdoel D: Onderwerp

Het kunnen vaststellen van het juiste onderwerp van een tekst is een belangrijke (studie)vaardigheid. De leerling leert in dit programma als aanpak dat je voor het vaststellen van het onderwerp kunt letten op de titel, op de inleiding en op woorden die vaak voorkomen. In de eerste oefening moet hij sorteren welke (zakelijke) titels het onderwerp van de tekst aanduiden en welke (aandachttrekkende) titels dat niet doen. Dan volgt een oefening met korte teksten en een met langere teksten. Hij leert ook aan welke eisen het onderwerp moet voldoen: het mag niet te beperkt zijn (moet over de hele tekst gaan) en ook niet te ruim. In de laatste oefening van het leerdoel wordt aangegeven dat het bij het vinden van het onderwerp van tekst of alinea ook kan helpen als je je afvraagt welke vraag in de tekst of in de alinea beantwoord wordt.

Leerdoel E: Hoofdgedachte

Ook het kunnen vaststellen van de hoofdgedachte is een belangrijke, maar moeilijke (studie)vaardigheid. De hoofdgedachte wordt omschreven als 'het belangrijkste wat de schrijver over het onderwerp te zeggen heeft'. Voor het vinden van de hoofdgedachte wordt de volgende procedure aangeleerd. Stel eerst vast wat het onderwerp is. Bepaal vervolgens wat voor soort tekst het is. Is het een informatieve tekst, wat is de belangrijkste informatie over het onderwerp? Is het een betogende tekst, wat is de belangrijkste mening van de schrijver over het onderwerp? In de eerste oefening moet de leerling zoeken naar een zin in de tekst die de hoofdgedachte noemt. In de tweede oefening moet de leerling een titel kiezen die de hoofdgedachte het best weergeeft. In de

derde oefening moet hij door het lezen van de (langere) tekst de hoofdgedachte afleiden. In de vierde en laatste oefening moet de hoofdgedachte worden gevonden dan wel afgeleid in een groot aantal teksten.

Leerdoel F: Verbanden

Leerdoel F gaat over verbanden tussen zinnen en alinea's en over verwijswaarden. Signaalwoorden spelen een belangrijke rol bij het herkennen van verbanden. De verbanden die een lezer tegen kan komen, worden genoemd. Het gaat dan om signalen van *toelichting, opsomming, tegenstelling, vergelijking, doel/middel, reden/verklaring, oorzaak/gevolg, voorwaarde, conclusie, samenvatting* en *mening*. Speciale aandacht besteed aan de verwarring die kan bestaan tussen signaalwoorden van oorzaak en reden (doordat en omdat). In vier oefeningen beantwoordt de leerling vragen over verbanden tussen zinnen en alinea's.

Leerdoel G: Functie van alinea's

Ook in leerdoel G gaat het nog over de grote lijn van de tekst, al kijken we nu naar afzonderlijke alinea's. De eerste oefening gaat over het karakter van de inleiding. Er worden globaal drie functies van de inleiding onderscheiden: *het onderwerp aankondigen, het onderwerp kort samenvatten* en de *aandacht van de lezer trekken*. In de eerste oefening moet de leerling kiezen welke functie elke inleiding heeft. De tweede oefening gaat niet alleen meer over de inleiding, maar ook over de rol die andere alinea's kunnen spelen. Om die rol vast te kunnen stellen moet de leerling zich afvragen: wat dóet de schrijver hier eigenlijk (het taalgebruiksaspect): *Een probleem beschrijven, een argumentatie geven, een onderwerp aankondigen, et cetera*.

Leerdoel H: Betekenis van zinnen

We komen nu bij het meso- en microniveau van de tekst. Er worden tips gegeven die van belang zijn voor deze vorm van aandachtig lezen. De eerste oefening is tamelijk eenvoudig. De leerling beantwoordt tweekeuzevragen over een schuingedrukte zin of deel van een zin in de tekst. De tweede (rijen)oefening gaat over letterlijk en figuurlijk taalgebruik. De derde oefening gaat over de bepalende betekenis die de komma aan een zin kan geven. In de vierde oefening moeten betekenissen van zinnen in een tekst worden afgeleid. De vijfde oefening gaat over dubbele betekenissen en ambiguïteit. In de zesde oefening komt alle stof bij elkaar in de vorm van vragen bij kortere en langere teksten.

Leerdoel I: Moeilijke woorden

Hier zijn we dan echt op micro-niveau beland, bij het omgaan met moeilijke woorden. De eerste twee oefeningen zijn 'koppels-oefeningen' met moeilijke woorden en hun betekenis en hun synoniemen. De woorden uit deze oefeningen zijn grotendeels afkomstig uit het toetsmateriaal. Bij de derde oefening is een tegenstelling het uitgangspunt. Daar moet een moeilijk woord aan gekoppeld worden. Via tegenstellingen kunnen in teksten immers vaak betekenissen worden afgeleid. De vierde oefening gaat over het afleiden van betekenissen van nieuwe woorden in een tekst. De vijfde oefening is weer de meest omvattende. De leerling leert dat je met moeilijke woorden drie dingen kunt doen: kijken naar het woord zelf (herken je er andere woorden of woorddelen in?), kijken naar de omgeving van het woord of opzoeken in het woordenboek. Voor de meeste woorden die in deze oefening gevraagd worden hoeft het woordenboek niet geraadpleegd te worden, al is het ook niet verboden.

Leerdoel J: Argumenteren

De eerste oefening gaat over de onderdelen waaruit een redenering bestaat, over standpunten en argumenten en de manier waarop die weergegeven kunnen zijn. Oefening J2 gaat over verborgen standpunten en met name ironie en de retorische vraag. Vervolgens moet voorgaande kennis worden toegepast in vragen bij teksten. Oefening J4 gaat over 'typen argumentatie': *voor- en nadelen, voorbeelden, vergelijking, oorzaak en gevolg*. In J5 komt de argumentatiestructuur aan de orde en de notatie daarvan. Naast *enkelvoudige argumentatie* gaat het om *meervoudige, nevenschikte* en *onderschikkende argumentatie*. In J6 ten slotte komt al het voorgaande in wat langere teksten terug.

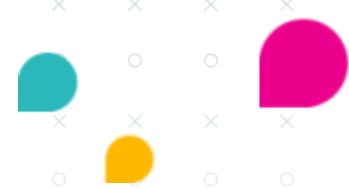

Leerdoel K: Argumentatie beoordelen

Het laatste leerdoel begint met logica: wat zijn geldige redeneringen, welke conclusies mag je wel of niet trekken. Daar gaan de eerste twee oefeningen over. De derde oefening gaat over argumenteren over beleid. Daar kunnen specifieke vragen over gesteld worden. In oefening K5 komen de drogredenen langs: formele, informele en andere drogredenen en in K6 moeten argumentaties in kortere en langere teksten beoordeeld worden.

Leerdoel L: Verzamel-leerdoel

In de oefeningen die horen bij deze verzamel-leerdoel krijgt de leerling telkens een tekst met vragen die alle deelgebieden beslaan. Hij kan verschillende keren een andere tekst treffen; het programma wisselt ze af. Het (een of meer keer) maken van deze oefeningen is een goede voorbereiding op het maken van een van de toetsen. De leerling krijgt hier feedback op de fouten die hij maakt.

Achtergrondinformatie

Achtergronden van Lezen 3F-4F

Vanwege de zorg over het kennisniveau van taal en rekenen formeerde het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen. Deze expertgroep (commissie Meijerink) kreeg als opdracht om te adviseren wat leerlingen op het gebied taal en rekenen moeten kennen en kunnen op verschillende momenten in hun onderwijs carrière. Het resultaat is beschreven in het rapport 'Over de drempels met taal en rekenen' (2008). In dit advies formuleert de Expertgroep:

- 'doorlopende leerlijnen' die ervoor zorgen dat het onderwijsresultaat van de ene sector naadloos aansluit op dat van de andere;
- 'referentieniveaus' met beschrijvingen van kennis en vaardigheden die leraren houvast bieden voor het bepalen, volgen en stimuleren van de ontwikkeling van leerlingen.

Het advies bestaat uit een hoofd rapport en voor zowel taal als rekenen een deelrapport. De rapporten zijn te downloaden vanaf de site van de Stichting Leerplanontwikkeling (www.slo.nl).

Drempels

Het rapport van de Expertgroep Meijerink geeft aan wat leerlingen op belangrijke momenten in hun schoolloopbaan moeten kennen en kunnen. Deze belangrijke momenten worden ook wel 'drempels' genoemd en behelzen de overgangen tussen basisonderwijs, vmbo, havo, mbo, vwo, hbo en universiteit. Als leerlingen deze drempels makkelijker kunnen nemen, hebben ze meer kans op een optimale schoolloopbaan. Om ze hierbij te helpen, heeft de Expertgroep beschrijvingen van vier niveaus geformuleerd: 1F, 2F, 3F en 4F. Deze niveaus beschrijven de kennis en vaardigheden die de leerlingen op de drempelmomenten moeten beheersen.

Niveau	Fundamentele kwaliteit	Drempel
1F	Eind primair onderwijs	Van po naar vo
2F	Eind vmbo	Van vo fase 1 naar vo fase 2 / van vmbo naar mbo
3F	Eind mbo-4 en havo	van vo en mbo naar hbo
4F	Eind vwo	van vo naar wo

Domeinen

In het rapport 'Over de drempels met taal' onderscheidt de Expertgroep vier domeinen: (1) mondelinge taalvaardigheid, (2) lezen, (3) schrijven en (4) taalbeschouwing (grammatica) en taalverzorging. Het referentiekader Nederlandse taal voor het domein begrippenlijst en taalverzorging op de basisschool is door de SLO uitgewerkt in een rapport Leerstoflijnen begrippenlijst en taalverzorging. Eveneens te downloaden vanaf de site van de SLO. De stof van Lezen 3F-4F valt onder domein 2.